

Kasvien käyttö saamelaisessa kulttuurissa

Saamelaiset ovat käyttäneet luonnonkasveja monin tavoin. Kasveja on käytetty ravinnon lisäksi rohdoksina ja väriaineina sekä tarve-esineisiin ja asumuksiin. Perinteiden mukaisesti luonnosta on otettu vain se, mitä todella tarvitaan. Kuunkierrolla on puolestaan merkitystä siihen, milloin kasveja on otollisinta kerätä - kasvava kuu on paras aika niin kasvien keräämiseen kuin polttopuiden kaatamiseen.

Muutamien kasvien käyttötapoja:

Variksenmarjoja on syöty sellaisenaan tai puuron kanssa. Sitä on käytetty kuumeen, päänsäryn ja väsymyksen ehkäisyyn. Varvuilla puhdistettiin perattu kala ja varpuja polttamalla karkotettiin hyönteiset kodasta tai kotieläinten läheltä.

Hillaa on käytetty monella tapaa. Hillaa on käytetty mielen virkistämiseen sekä lievittämään märkiviä haavoja ja tulehduksia. Hillanlehtiteellä on lääkitty kuumetta.

Väinönputkea on käytetty perinteisesti rohtona. Kuivattua juurta pureskeltiin, jotta ei vilustuisi. Väinönputken on uskottu myös auttavan yskään, vatsavaivoihin ja jaksamattomuuteen.

Tenon ajuruohoa eli Tenon timjamia on käytetty tuoreyrttinä tai kuivattuna. Sitä on käytetty mausteena niin ruuissa kuin juomissa. Timjamiteen on uskottu auttavan yskään ja suonenvetoon sekä edistävän ruuansulatusta.

Voikukan nuoria lehtiä on syöty keväisin sellaisenaan salaattina tai sitten lehdet on kuivattu teeaineksi. Voikukkaa on käytetty lääkkeenä kihtiin, virtsavaivoihin ja edistämään vatsan toimintaa.

Männyn nilasta kuorittiin keväisin pettua, joka kuivattiin, paahdettiin ja jauhettiin. Pettujauhoa käytettiin leivontaan, keiton suurusteena ja vatsalääkkeenä. Koltasaamelaiset tekivät petusta puuroa, johon sekoitettiin myös poron tai kalan rasvaa. Männyn kovaa pihkaa pureskeltiin, koska se puhdisti ja valkaisi hampaat. Pehmeämpää pihkaa käytettiin märkivän haavan hoidossa. Männynneulasista tehtiin teetä, jolla hoidettiin nuhaa – neulastee myös kirkastaa ääntä.

Koivun rungosta valutettiin keväisin mahlaa, jota voitiin juoda sellaisenaan tai sitten siitä tehtiin puuroa lisäämällä siihen jauhoja. Mahlaisia koivunoksia pureskeltiin, jotta hampaat puhdistuisivat. Koivun pakurista keitettiin teetä, jota käytettiin mm. lääkkeenä. Koivu itsessään on kova ja kestävä puulaji, joten sitä on käytetty puukonkahvojen ja kuksien valmistamiseen – erityisesti visakoivua on käytetty käsitöihin sen koristeellisuuden vuoksi. Koivuparkkia on käytetty sisna- ja nahkatöiden värjäämiseen ja parkitsemiseen. Koivun tuohesta on puolestaan tehty verkon kohoja sekä erilaisia asioita ja koreja. Koivun juurista tehtiin käyttöesineinä ja tuhkaa on käytetty kiillotus- ja puhdistusaineena.

Vesisaraa ja pullosaraa eli kenkäheiniä kerättiin loppukesästä kasvavan kuun aikana. Kenkäheinät leikattiin nipuittain ja pehmitettiin hakkaamalla. Heiniä käytettiin nimensä mukaisesti jalan suojana ja eristeenä niin karva- kuin vuotakengissä.

Lähde: <http://www.samimuseum.fi/eatnansaddu/>